

ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

МОНОГРАФІЯ

Дніпро
ПОРОГИ
2017

УДК 334.716

ББК 65

Т 11

Рецензенти:

Бондарчук Марія Костянтинівна – д-р. екон. наук, професор,
Національний університет «Львівська політехніка»

Волосович Світлана Василівна – д-р. екон. наук, професор,
Київський національний торговельно-економічний університет

Петкова Леся Омелянівна – д-р. екон. наук, професор,
Черкаський державний технологічний університет

Череп Алла Василівна – д-р. екон. наук, професор,
Запорізький національний університет

Головні редактори

Савчук Л.М. – канд. екон. наук, професор,
Бандоріна Л.М. – канд. екон. наук, доцент,
Національна металургійна академія України

*Рекомендовано вченою радою Національної металургійної академії
України (протокол № 8 від 23.10.2017 р.)*

Т 11 Теорія і практика діяльності підприємств: монографія в двох
томах. Т.1 / Нац. металург. академія України; за заг. ред. Л. М.
Савчук, Л. М. Бандоріної. – Дніпро: Пороги, 2017. – 472 с.

ISBN 978-617-518-351-9

ISBN 978-617-518-352-6

Монографія виконана в межах держбюджетної теми «Моделювання економічної поведінки та стратегії розвитку суб'єктів господарювання» (державний реєстраційний номер 0116U008360) та комплексної ініційованої теми «Методологія соціально-економічного, інформаційного та науково-технічного розвитку регіонів, галузей виробництва, підприємств та їх об'єднань» (державний реєстраційний номер 0116U006782) і розрахована на широке коло вітчизняних фахівців, науковців, політиків, державних службовців. Представлено результати досліджень з теорії, методики та практики діяльності підприємств.

УДК 334.716

ББК 65

*Матеріали колективної монографії подано в авторській редакції.
При повному або частковому відтворенні матеріалів даної монографії
посилання на видання обов'язкове.*

*Представлені у виданні наукові доробки та висловлені думки
належать авторам.*

ISBN 978-617-518-352-6

© Колектив авторів, 2017

1.5. Нормативно-правові та фінансові засади забезпечення ефективної інноваційної діяльності малих підприємств

Інноваційний розвиток є сьогодні магістральним напрямом для економіки як розвинених країн, так і країн з нижчим рівнем науково-технологічного розвитку.

Конкурентоспроможність, а отже й ефективність національної економіки й окремого суб'єкта господарювання в умовах ринкових відносин залежить передусім від здатності реалізовувати інноваційні проекти, для чого потрібні чималі фінансові ресурси. На жаль, більшість українських підприємств нині відчуває значний дефіцит власних коштів, а залучення інвестицій є проблематичним.

Для забезпечення розвитку економіки, покращення інвестиційного клімату, підвищення ефективності господарської діяльності та рівня конкурентоспроможності окремих підприємств, регіонів і країни загалом перш за все необхідне достатнє фінансове забезпечення. Від обсягів фінансування залежать кількісні та якісні параметри будь-якого економічного явища чи процесу, а отже й кінцеві результати господарської діяльності. Тому, щоб успішно функціонувати на ринку кожне підприємство зобов'язане раціонально формувати, розподіляти і використовувати наявні фонди грошових коштів.

Загальновідомо, що малі підприємства виступають вагомим рушієм економічного прогресу, завдяки їх функціонуванню у країні створюється велика кількість робочих місць, формується конкурентне економічне середовище, внаслідок чого підвищується якість та асортиментний випуск товарів і послуг, зростає життєвий рівень громадян, з'являється «середній клас».

Ефективність інноваційної діяльності малих підприємств має великий вплив на підвищення конкурентоспроможності національної економіки, оскільки вони, по-перше – демонструють винятково високу новаторську активність; по-друге – формують конкурентне середовище, що сприяє зниженню цін, підвищенню якості товарів; по-третє – відіграють вагомую роль у виникненні і становленні галузей перспективних технологічних укладів. Зокрема, галузі п'ятого технологічного укладу пройшли зародження і початковий розвиток саме в середовищі малих

високотехнологічних фірм. Як свідчать дані статистики, в США близько 90% програмного забезпечення комп'ютерної техніки створено саме малими фірмами [1]. Малий бізнес також є активним агентом у справі створення і використання технології рекомбінантних молекул ДНК (генна інженерія) [2].

Окрім цього, малі підприємства виступають зручною формою організації бізнесу, будучи одним з найважливіших системоутворюючих елементів фінансової системи країни, здійснюють значний вклад у покращення макроекономічних показників [3]. Малі фірми забезпечують швидку окупність витрат і широку свободу ринкового вибору, визначають темпи економічного розвитку, насичують ринок товарами, послугами та додатковими робочими місцями. У економічно розвинених країнах малі підприємства виступають найбільшим роботодавцем.

На жаль, в Україні інноваційна активність малих підприємств є низькою, їх діяльність зорієнтована здебільшого на торговельні операції, урядом країни сприятливих умов для розвитку інноваційного підприємництва й інноваційної діяльності загалом досі не створено. Разом з тим, розвиток малого підприємництва є необхідною умовою ефективного функціонування економіки на ринкових засадах господарювання, раціональної реструктуризації виробництва та підприємств, розв'язання проблем зайнятості, зростання рівня життя населення.

Проста організаційна структура, невелика кількість працюючих, швидке прийняття рішень створюють умови гнучкості виробництва малих фірм. Порівняно з великими підприємствами малі досить легко пристосовуються до вимог споживачів, у них відсутні зайві ланки управління. Малий бізнес має найнижчі інвестиційні потреби, характеризується найшвидшим обігом капіталу. З позиції розвитку національної економіки малі інноваційні підприємства є ефективним інструментом постійного оновлення всіх елементів виробничих процесів, забезпечення високої конкурентноздатності продукції, робіт і послуг. Вони здатні дуже динамічно і гнучко реагувати як на зміни споживчого попиту, так і на нові пропозиції і перспективи, які відкриваються на основі результатів науково-дослідних і конструкторських робіт. При інноваційній діяльності вони, як правило, не вимагають значних інвестицій і залучення істотних матеріальних, трудових та енергетичних ресурсів.

Тому розвитку малого бізнесу має приділятися велика увага з боку держави, що передбачає перш за все вдосконалення законодавчої бази, що регулює функціонування та оподаткування малих підприємств, а також розширення кредитних програм та залучення у сферу малого бізнесу вітчизняних та закордонних інвестицій.

В Україні, на жаль, державна підтримка інноваційного розвитку малих підприємств поки не реалізується повною мірою, незважаючи на те, що організаційно-економічні та правові засади державного регулювання інноваційного розвитку в основному розроблено. Зокрема, з липня 2002 року діє головний закон, що регламентує інноваційну діяльність в Україні – Закон України «Про інноваційну діяльність» [4], згідно з яким державна фінансова підтримка може надаватися при створенні бізнес-інкубаторів, бізнес-центрів, центрів трансферу технологій, технологічних парків, інноваційних центрів. Також вітчизняне законодавство у сфері інноваційної діяльності базується на Конституції України, Законах України [4]: «Про інвестиційну діяльність», «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про пріоритетні напрямки розвитку науки і техніки», «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків». У 2012 році прийнято Закон України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні», згідно з яким малі підприємства отримали право отримувати від держави безповоротні цільові субсидії на придбання та впровадження нових технологій, зокрема, енергозберігаючих та екологічно чистих технологій.

Важливою подією стала ратифікація у березні 2015 року Угоди про асоційовану участь України в програмі ЄС «Горизонт 2020» [5], яка передбачатиме співпрацю України у дослідницькій та інноваційній діяльності всіх сфер суспільного життя – від фундаментальних наук до впровадження інновацій в реальний сектор економіки. Розпочато заходи щодо приєднання України до Програми з підвищення конкурентоспроможності малих та середніх підприємств – COSME, яка з 2014 року працює в країнах ЄС і розрахована до 2020 року. Це звичайно ж збільшить можливості вітчизняного малого та середнього бізнесу у знаходженні нових партнерів з ЄС, сприятиме покращенню

конкурентоспроможності їхніх продуктів, а отже виходу не лише на нові європейські ринки, але й ринки країн Азії.

Проте, якщо для держав-членів ЄС та КНР законодавство у сфері інновацій є засобом реалізації політичних документів, стратегій, планів розвитку науки та інновацій, то для України характерним є намагання прийняття актів законодавства з метою лише надання поштовху інноваційному розвитку [6]. Це одна з причин того, чому в Україні інноваційна діяльність досі не стала для переважної більшості господарюючих суб'єктів пріоритетним напрямом їхнього економічного розвитку. Якщо деякі великі компанії в Україні певною мірою демонструють свою інноваційну активність, то малий бізнес практично не має інноваційної спрямованості, наслідком чого є низька конкурентоспроможність українських підприємств не лише на міжнародній арені але й усередині країни.

Причини цього не лише внутрішні, але й зовнішні. Зокрема, проти України Росія досі продовжує збройну агресію, що відволікає значні фінансові та людські ресурси. Але, якщо зовнішні виклики об'єктивно не дозволяють здійснювати реформування національної економіки швидкими темпами, то зміни вітчизняного економічного законодавства з метою приведення його у відповідність з Європейським відбуваються все ж занадто повільно.

Уряду України варто запозичити досвід підтримки малого бізнесу Китайської Народної Республіки (КНР) [7, 8]. Зокрема розробити, як це розроблено урядом КНР, довгострокову Державну програму стратегії інноваційного розвитку. У КНР така програма розроблена терміном до 2020-2050 років, у якій планується, що до 2020 року Китай увійде до переліку країн інноваційного типу, до 2030 року – вийде в перші ряди інноваційних держав, а на 2050-й стане провідною світовою державою науково-технічних інновацій [9]. У програмі передбачено, що інновації мають стати основною рушійною силою розвитку. При цьому науково-технічні інновації повинні підтримуватися новаціями в галузі суспільних інститутів, культури, моделей управління та торгівлі, що дозволить перейти на вищий рівень економічного розвитку з більш раціональною структурою інноваційних витрат. У документі поставлено 8 стратегічних завдань, включаючи, зокрема, просування інновацій

системи індустріальних технологій, посилення первинних інновацій, оптимізацію регіонального інноваційного розміщення, реалізацію важливих науково-технічних проєктів, підготовку висококваліфікованого персоналу [9].

Також, відповідно до цієї програми, у 2002 році в Китаї був прийнятий Закон «Про стимулювання розвитку малого та середнього підприємництва». Цим законом передбачені однакові можливості для малих підприємств стосовно їх кредитування, інвестування, вдосконалення виробництва, впровадження в економіку Китаю нових наукоємних технологій.

Для надання переваг суб'єктам малого бізнесу в порівнянні з великими підприємствами та захисту інтересів суб'єктів малого підприємництва в Китаї створено «Державний фонд розвитку малого і середнього підприємництва», який фінансується за рахунок бюджетних коштів країни. Цей фонд забезпечує малим підприємствам певні податкові пільги і додаткове фінансування інноваційних проєктів.

Малий бізнес в Китаї підтримується також створеною в 2001 році державною інформаційною службою CSMEO, мережа якої поширюється на всі міста і регіони КНР, вчасно надаючи необхідну інформацію про технологічні новинки, останні досягнення в науково-технічній сфері, стан ринку праці.

Завдяки діям китайського уряду, починаючи з 2003 року в КНР відбулося стрімке збільшення суб'єктів малого підприємництва та підвищення рентабельності підприємств, що сприяло зростанню податкових надходжень до бюджету держави. У 2011 році Китай вийшов на перше місце у світі за обсягами експорту продукції, на третє місце за обсягами імпорту і валового внутрішнього продукту (ВВП), а темп приросту ВВП становив 9,2% [11]. Малі підприємства Китаю експортують більше 60% всього обсягу продукції країни, на них припадає 65% патентів. Заслугою підприємств малого бізнесу КНР є також те, що він сплачує понад 50% усіх податкових надходжень [12]. Сьогодні у КНР функціонує близько 3 млн. малих підприємств та майже 30 млн. приватних підприємців, завдяки чому китайські товари, вироблені малими фірмами, можна зустріти на прилавках крамниць практично у кожному куточковій світу. На підприємствах малого бізнесу КНР зайнято біля 60%

працевдатного населення, виробляється до 80% інноваційної продукції та технічних винаходів [8].

Як бачимо, в Китаї переважна кількість інновацій створюється саме в середовищі малого бізнесу, який виступає вагомим рушієм національної економіки.

Уряд Китаю намагається і надалі всіляко сприяти розвитку малого бізнесу. Так, у 2015 році, через уповільнення темпів економічного зростання, Державна рада Китаю вирішила ще більше розширити податкові пільги для дрібних компаній. Зокрема, податок на доходи компаній з базою оподаткування нижче 300 тис. юанів (\$ 46,9 тис.), починаючи з 2015 року і до кінця 2017 року, буде знижено вдвічі. Раніше під такі послаблення потрапляли тільки компанії з доходом менше 200 тис. юанів. Крім того, малі фірми зі щомісячним обсягом продажів 20-30 тис. юанів будуть звільнені від сплати податків до кінця 2017 року, тоді як раніше дія цієї пільги мала завершитися в кінці 2015 року [13].

Також, високорозвинені країни особливу увагу приділяють механізму фінансового забезпечення малих підприємств, оскільки саме вони забезпечують найшвидшу окупність витрат і широкую свободу ринкового вибору, демонструють високу новаторську активність, формують конкурентне середовище, що сприяє зниженню цін та підвищенню якості товарів [7]. Так, у країнах ЄС інновації застосовують 52,3 % середніх компаній, що мають кількість працюючих від 50 до 249 осіб, та 33,4 % малих фірм, тобто таких, на яких зайнято менше 50 осіб [14].

На жаль, в Україні впродовж 2012–2014 років частка інноваційно-активних малих підприємств з кількістю працюючих від 50 до 249 осіб становила всього 19,7 %, а на фірмах з чисельністю зайнятих менше 50 осіб – 11,3 % [15], що робить питання створення нових малих інноваційних підприємств вкрай важливими, а проблему пошуку джерел фінансового забезпечення інноваційної діяльності таких підприємств достатньо актуальною.

Одним з основних завдань, що постають перед керівниками (власниками) українських підприємств є забезпечення підприємства фінансовими ресурсами, достатніми для здійснення ним ефективної господарської діяльності. Очевидно, що це передбачає визначення напрямів ефективного вкладання капіталу,

оцінювання раціональності його використання, виявлення внутрішньогосподарських резервів збільшення прибутку за рахунок економного використання грошових коштів, що врешті-решт дозволить [16]:

- визначити суму фінансових ресурсів, яку підприємство має додатково залучити, вибудовуючи фінансові відносини з державою, комерційними банками та іншими контрагентами;
- визначити умови, на яких ці фінансові ресурси можуть бути отримані;
- визначити основні напрями використання підприємством позичених фінансових ресурсів;
- встановити терміни повернення отриманих кредитів.

Провідні українські науковці виділяють три взаємопов'язані етапи фінансового забезпечення [3]:

1. Формування необхідного обсягу фінансового забезпечення інноваційної діяльності, що передбачає:

- визначення загальної потреби у фінансових ресурсах;
- визначення обсягу внутрішніх (власних) фінансових ресурсів для фінансування інноваційної діяльності;
- визначення обсягу та вартості необхідних зовнішніх фінансових ресурсів для фінансування інноваційної діяльності;
- визначення форм і методів фінансування;
- залучення потрібної кількості зовнішніх фінансових ресурсів.

2. Використання сформованих фінансових ресурсів у процесі інноваційної діяльності.

3. Отримання ефекту від використаного фінансового забезпечення (досягнення бажаного фінансового результату, забезпечення необхідного рівня рентабельності та прибутковості інвесторів, покриття інших витрат за зовнішніми фінансовими ресурсами).

Очевидно, що механізм фінансового забезпечення інноваційної діяльності має певні особливості, зокрема, він націлений винятково на активізацію інноваційної діяльності. У свою чергу, сфера малого інноваційного підприємництва також має певні специфічні моменти, які відображаються на формуванні цього механізму та підборі ефективних заходів його практичної реалізації.

Загалом механізм фінансового забезпечення являє собою дієвий інструмент, за допомогою якого здійснюється стимулювання економічного розвитку, покращення інвестиційного клімату в економіці, підвищення ефективності фінансово-економічної діяльності окремих суб'єктів господарювання, досягається підвищення рівня конкурентоспроможності окремих підприємств, регіонів і країни загалом. Його важливість визначається роллю фінансів у господарській, зокрема інноваційній, діяльності. Адже останнім часом значення фінансів у реалізації інноваційних проєктів значно зросло у зв'язку зі зростаючими витратами на впровадження новітніх наукомістких виробничих процесів, високорентабельних ризикових розробок, сучасного технологічного оновлення виробництва та загалом витратами, спрямованими на забезпечення прогресивних змін як на мікро, так й на макрорівні національного господарства.

У науковій економічній літературі трапляються різні визначення поняття «механізм фінансування (фінансового забезпечення) інноваційної діяльності», в яких вчені акцентують увагу на тих чи інших його аспектах.

Так, на думку В. М. Опаріна фінансовий механізм — це сукупність фінансових методів і форм, інструментів та важелів впливу на соціально-економічний розвиток суспільства [17]. С. І. Юрій та В. М. Федосов поняття «фінансовий механізм» розглядають у широкому і вузькому значенні. У широкому розумінні – це комплекс фінансових методів і важелів впливу на соціально-економічний розвиток суспільства, а у вузькому – сукупність конкретних фінансових методів та важелів впливу на формування і використання фінансових ресурсів з метою забезпечення функціонування й розвитку державних структур, суб'єктів господарювання і населення» [18]. Г.В. Возняк та А.Я. Кузнецова вважають, що під фінансовим забезпеченням інноваційної діяльності слід розуміти комплекс методів та важелів впливу на інноваційну діяльність, що реалізується в різних формах через відповідну систему фінансування [19]. Існують й інші визначення економічної сутності фінансового механізму (механізму фінансового забезпечення), на основі яких механізм фінансового забезпечення інноваційної діяльності можемо сформулювати, як сукупність різноманітних форм, методів та

способів фінансування інновацій, які відображають використання специфічних джерел фінансування, в ув'язці з господарською ситуацією компанії, планами її поточної діяльності та розвитку [20]; з відповідним регулюванням та забезпеченням їхнього впливу на інноваційний розвиток усіх сфер національної економіки [21]; з урахуванням впливу внутрішніх факторів, а також стратегічних цілей і пріоритетів інноваційно-інвестиційної діяльності [22, 23].

Механізм фінансового забезпечення господарської діяльності має складну структуру, яка включає в себе організаційну (організація, розробка і впровадження інновацій), економічну (регулювання, управління, планування та реалізація інновацій) та фінансову складові, які між собою взаємозалежні й разом дозволяють досягти бажаного ефекту. Така взаємна залежність передбачає наявність тісної взаємодії суб'єктів господарювання, державних владних структур та органів місцевого самоврядування, у розпорядженні яких знаходяться фінансові, матеріальні, мінерально-сировинні, інтелектуальні та інформаційні ресурси для забезпечення ефективної господарської діяльності, яка в нинішніх умовах неможлива без впровадження інновацій.

Країни з розвинутою ринковою економікою для підтримки інноваційної діяльності широко залучають фінансові ресурси держбюджету. Держава бере на себе від 1/5 до половини національних наукових витрат. У цих країнах витрати на науку за останні 10 років зростають щорічно в 1-2 рази вищими темпами, ніж зростання світової економіки. Середньосвітовий показник наукоємності ВВП становить 1,9 %, а у розвинутих країнах він досягає 5 % [4, 16]. Натомість в Україні загальні витрати на наукові дослідження і розробки (з усіх джерел) за останні 20 років не перевищували 1,3 % ВВП. При цьому кошти державного бюджету жодного разу не перевищували 0,5 % ВВП, а найнижче фінансування за роки незалежності впало до 0,29 % ВВП [4, 16]. Питомі витрати на наукові дослідження в розрахунку на одного науковця в Україні складають 6,1 тис. євро, що втричі менше, ніж у Латвії, у 5 разів – ніж у Польщі, в 11 – ніж у Іспанії, в 22 – ніж у Австрії, понад 25 – ніж у Швеції [4, 16].

Український уряд досі не змінив пріоритетів державної підтримки галузей економіки, продовжуючи спрямовувати

основний потік фінансових ресурсів у сировинній галузі та сфери з низьким рівнем обробки, які природно мають порівняно низький потенціал інноваційної активності й ефективності. Саме в ці галузі вкладається до 70 % бюджетних коштів, зокрема в паливну промисловість і чорну металургію — понад 50 %.

Загалом приходиться констатувати, що як державні, так і недержавні фінансові інституції в Україні дуже слабо орієнтовані на інвестування інновацій, тому вітчизняним підприємцям при вирішенні питань інноваційного розвитку приходиться розраховувати в основному на власні фінансові ресурси, що в умовах браку власних коштів та високих відсоткових ставок за позиченими фінансами становить суттєву перешкоду здійсненню інноваційної діяльності.

При визначенні загальної потреби у фінансових ресурсах для створення інноваційного проекту на вже існуючому підприємстві враховуються такі фактори, як наявні технічні потужності, існуючий людський капітал, отриманий прибуток від інших видів діяльності підприємства, що зменшує загальну потребу в фінансових ресурсах. Для новоствореного підприємства визначення загальної потреби у фінансових ресурсах для створення інноваційного start-up відбувається ще на етапі написання бізнес-плану створення підприємства [7] і має враховувати відносно великі одноразові витрати, які в подальшому будуть використовуватися і для наступних проектів.

При визначенні обсягу внутрішніх і зовнішніх фінансових ресурсів для фінансування інноваційної діяльності також слід враховувати деякі специфічні моменти для новостворених і вже існуючих підприємств. У першому випадку частка зовнішніх фінансових ресурсів, як правило, є меншою, ніж у випадку новоствореного підприємства. Якщо мова йде про матеріаломістке виробництво, то співвідношення власного та залученого капіталів рекомендоване в межах 50 % [25], якщо це сфера послуг, то частка залученого капіталу є вищою. Так як сучасні малі інноваційні підприємства орієнтовані, як правило, на сферу ІТ-технологій або фінтех-проекти (*FinTech*) [26], зокрема, на створення start-up в цих сферах, то частка залученого капіталу може сягати майже 100%, залежно від конкретного проекту.

Покращення ситуації в контексті фінансування інноваційної діяльності малих підприємств в Україні великої уваги заслуговує

питання розвитку венчурного капіталу, який традиційно орієнтується на малі та середні підприємства. Необхідно запозичувати закордонний досвід становлення венчурних підприємств, вивчати особливості здійснення політики іноземних держав щодо стимулювання надходження капіталу перш за все в наукоємні малі підприємства, які, на думку науковців, становлять основу для венчурного інвестора [16].

Ефективним способом державної підтримки малих інноваційних підприємств в Україні могло б стати, на наш погляд, надання під порівняно низькі відсотки та тривалі терміни повернення коштів приватним венчурним фірмам, які в свою чергу будуть безпосередньо здійснювати фінансування перспективних невеликих підприємств. У певних випадках ці кошти можуть надаватися і на безповоротній основі. Такий підхід був застосований у Фінляндії, де у 1994 році був створений державний фонд «Suomen Teollisuus-Sijoitus OY», та в Німеччині, яка в 1995 році розробила схему під назвою «Beteiligungskapital für Kleine Technologieunternehmen», в межах якої здійснювалося фінансування малих фірм, що виробляють інноваційні продукти чи послуги, спільно з компаніями приватного сектора. У Данії уряд для розробок технологічно-орієнтованих проєктів також надає позички невеликим фірмам. При цьому передбачено, що у разі невдачі борги будуть прощені. Приблизно така ж схема надання кредитів для технічного розвитку підприємств існує в Нідерландах. Вона передбачає видачу десятирічних кредитів малим компаніям, які в разі технічного або комерційного провалу можуть не повертатися державі. А найбільшим акціонером є уряд Швеції, який надає позики компаніям, що лише започатковують свою діяльність, терміном на 6-10 років, Ці позики є безвідсотковими впродовж перших двох років, і не передбачають виплати основного боргу протягом перших чотирьох років [16].

Зазвичай, до фінансових структур інноваційної сфери також відносять науково-технічні інкубатори, венчурні підприємства, фірми-технопарки, технополіси тощо, які на пільгових засадах забезпечують становлення інноваційних малих та середніх підприємств.

Так, інкубатори надають інноваційним фірмам на певний період приміщення та необхідне обладнання, на пільгових умовах консультують їх з економічних та юридичних питань,

організуюють рекламу, здійснюють науково-технічну, екологічну та комерційну експертизу інноваційних проєктів, ведуть пошук інвесторів, дають можливість скористатися своїм дослідним виробництвом.

Венчурні фонди засновуються у першу чергу для фінансування дрібного наукомісткого бізнесу. У розвинених країнах венчурні фірми користуються підтримкою держави та великих компаній, яким не завжди вигідно займатись розробкою нових технологій через існування значного ризику зазнати збитків. Тому великі компанії часто звертаються до венчурного фінансування, застосовуючи його у якості інструмента розширення власного науково-технічного потенціалу. На жаль, в Україні венчурне фінансування ще не набуло належного поширення і розвитку, оскільки уряд не приділяє венчурному підприємству достатньої уваги, не стимулює венчурних інвесторів вкладати кошти в інноваційні проєкти. Діяльність венчурних фондів в Україні зорієнтована здебільшого на торговельні операції [24].

Основною економічною складовою механізму фінансового забезпечення інноваційної діяльності є державні органи влади й управління, які відповідають за стратегічне управління інноваційним розвитком країни та її регіонів й покликані регулювати інноваційні процеси в країні, формувати зовнішні умови (інноваційну політику) для господарювання підприємств, забезпечуючи тим самим стійкий розвиток національної економіки. Для цього уряд використовує універсальні інструменти регулювання інноваційного розвитку – податки, відрахування, дотації та субсидії.

До фінансової складової механізму забезпечення інноваційної діяльності входять такі основні елементи, як державне фінансування, банківське та комерційне кредитування, зовнішнє інвестування, зокрема венчурне, та самофінансування, яке передбачає використання підприємствами власних коштів.

Така структура цього механізму дозволяє мобілізувати всі наявні джерела фінансових ресурсів і спрямувати їх на створення умов для ефективною інноваційної діяльності та підвищення рівня конкурентоспроможності підприємств.

Здійснивши аналіз існуючих шляхів фінансового забезпечення інноваційної діяльності малих підприємств, які, на

нашу думку, сьогодні є найбільш поширеними, відобразимо найвагоміші фактори, які водночас є джерелами фінансового забезпечення інноваційної діяльності малого підприємства, у вигляді моделі фінансового забезпечення інноваційної діяльності малих підприємств (*ФЗІМП*) графічно на рис. 1.

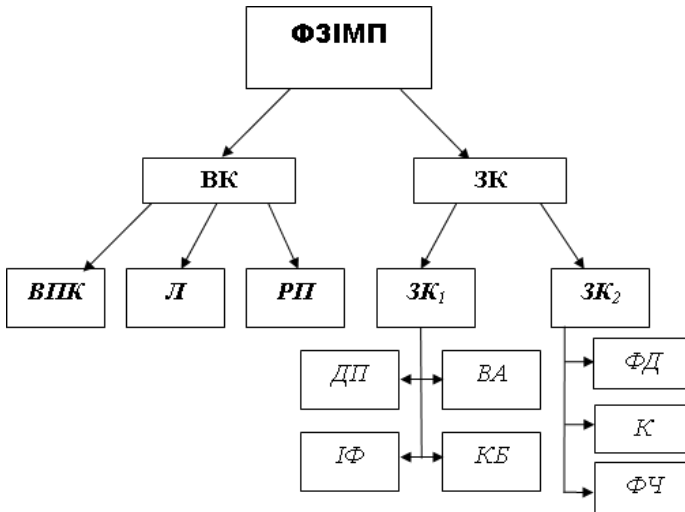

Рис.1.Узагальнена модель фінансового забезпечення інноваційної діяльності малих підприємств

Опишемо представлені на рис. 1 фактори, які водночас є джерелами фінансового забезпечення інноваційної діяльності малого підприємства.

Краудфандинг (*К*). Для розвитку проектів існують краудфандингові платформи, де кожен бажаючий може вкласти будь-яку суму на розвиток. Механізм простий – публікуєте на майданчику основні положення і цілі start-up і заявляєте необхідну суму для реалізації проекту [27]. Це і є той самий механізм «з миру по нитці», який творить великі справи і допомагає зібрати гроші на старті. Найпопулярнішими краудфандинг-платформами в Європі є такі [28]:

– Crowdfunding International, Нідерланди: у більш ніж 160 країнах, понад 35000 людей сьогодні мають можливість отримати дотації на свої бізнес-проекти;

– Ulule, Франція: з моменту свого заснування в 2010 році Ulule допомогла зібрати кошти для більш ніж 4900 творчих, інноваційних або громадських проектів;

– Wemakeit, Швейцарія: найбільша платформа Швейцарії для творчої індустрії. Крім того, Wemakeit підтримує також некомерційні організації, фінансуючи їх проекти і допомагаючи розвивати їх спільноти. За останні два роки Wemakeit допомогла запуснути 550 проектів на загальну суму 4 мільйони швейцарських франків;

– Biggggidea, Україна: націлена на розвиток сильного і відкритого суспільства, на реалізацію бажаних системних змін. На платформі «Biggggidea» збирають кошти на проекти в сфері освіти, охорони здоров'я, літератури, музики, журналістики та наукових досліджень;

– Na-Starte.com, Україна: головною метою платформи є розвиток культурних ініціатив та інновацій в Україні. На платформі була зібрана найбільша в Україні сума на проект – 3,7 мільйонів гривень.

Фандрайзинг (*ФД*), як термін, ще не є широко поширеним в Україні. У більшості випадків це поняття асоціюється з філантропією та соціальними проектами, проте важливо розуміти, що крім цього залучення ресурсів для комерційних проектів, пошук фінансового мецената чи донора також є фандрайзингом [28].

Франчайзинг (*ФЧ*), який у цій моделі буде виражено у вигляді двох основних варіантів. При використанні першого варіанту (F_1) відбувається передача технології та імені компанії третій зацікавленій стороні на умовах одноразової винагороди. В другому варіанті (F_2) відбувається передача технології та імені компанії третій зацікавленій стороні на умовах отримання винагороди у вигляді визначеного відсотку від майбутнього доходу чи прибутку від реалізації переданого інноваційного продукту чи технології.

Відобразимо обидва варіанти франчайзингу у вигляді загальних формул:

$$F = \sum_{i=1}^n \alpha_i F_i, \quad (1)$$

$$\alpha_i = 0, 1, \quad (2)$$

$$F \in F_1, F_2, \quad (3)$$

де F – загальні фінансові ресурси, отримані від франчайзингу, $\Phi Ч = F$;

n – кількість фірм, які придбали франчайзинг;

α – вибір варіанту франчайзингу;

F_i – фінансові ресурси, отримані від кожного варіанту франчайзингу.

Об'єднаємо формули (1), (2) і (3) в єдину узагальнену модель отримання фінансових ресурсів за всіма можливими варіантами франчайзингу:

$$F = \sum_{i=1}^n F_1^i + \sum_{j=1}^m F_2^j, \quad (4)$$

де $\sum_{i=1}^n F_1^i$ – фінансові ресурси, отримані від першого варіанту франчайзингу від всієї n -кількості i -тих фірм;

$\sum_{j=1}^m F_2^j$ – фінансові ресурси, отримані від другого варіанту франчайзингу від всієї m -кількості j -тих фірм.

Державні програми з підтримки інноваційного підприємництва (ДП) (від отримання грантів під індивідуальні інноваційні проекти на мікрорівні і до пільгової фіскальної політики на рівні всієї держави в цілому).

Партнерство з «бізнес-ангелами» (БА). На сьогодні у світі працюють близько 500 000 бізнес-ангелів [29]. Бізнес-ангел – це приватний інвестор, який вкладає власні кошти у незвичайні та перспективні проекти на етапі створення компанії в обмін на частку в її капіталі. Ангели, як правило, вкладають власні кошти, на відміну від венчурних інвесторів, які управляють пулом чужих грошей у професійному фонді [7, 28]. Кошти бізнес-ангела заповнюють розрив у фінансуванні start-up між коштами «друзів та родини» [31], які надають базове фінансування, та формальним венчурним капіталом, який часто не зацікавлений у дрібних інвестиціях. Тому, наприклад, у США інвестиції бізнес-ангелів є звичайним другим раундом фінансування start-up за високими темпами розвитку та мають майже такий самий розмір, що і венчурне фінансування, однак розподілений у 60 разів більше

(\$20,1 млрд проти \$23,26 млрд., у 61 900 компаній проти 1 012 компаній) [28].

Для бізнес-ангела не існує «визначеного» розміру інвестиції, він може коливатися від декількох тисяч до декількох мільйонів доларів США. Гарвардський звіт В. Р. Керра, Дж. Лернера та А. Шоар надає свідчення, що start-up з ангельським фінансуванням «провалюються» рідше, ніж компанії з іншими джерелами початкового фінансування [32]. Серед start-up, піднятих ангелами, – мільярдні авіакомпанії, біотехнологічні, фінансові, комп'ютерні, енергетичні підприємства і т. ін. Багато з них добре відомі: Xerox, Amazon.com, Ryanair, Apple, Xunergy, Compaq, America Online, Google, E-bay, Innovative Robotics і багато інших [30].

Підтримка різноманітних інноваційних фондів (*ІФ*), як вітчизняних, так і закордонних, включаючи недержавні гранди, венчурні фонди та бізнес-інкубатори;

Кредити банків (*КБ*) – є необхідним елементом процесу функціонування ринкової економіки, а також чи не єдиним швидким джерелом вирішення проблеми фінансового забезпечення інноваційної діяльності малих підприємств. Основною проблемою, яка унеможливує на Україні широке використання цього найбільш доступного фінансового джерела, є високі відсоткові ставки по кредитам.

Власний початковий капітал (*ВПК*) – становить фінансову основу створення і розвитку підприємства будь-якої форми власності та організаційно-правової форми.

Реалізація ліцензій на інноваційний продукт (*Л*), в тому числі виключної, одиначної, невиключної та, за необхідністю, відкритої ліцензії.

Реінвестування частки прибутку (*ПІ*), отриманого від реалізації продукту. Слід зауважити, що для новостворених підприємств цей фактор на початку їх життєвого циклу буде дорівнювати нулю, а вже при подальшій рентабельній діяльності підприємства він набуде позитивного значення;

Відобразимо спрощену модель фінансового забезпечення інноваційної діяльності малого підприємства математично у вигляді функції:

$$\Phi ЗІМП = f(ЗК; ВК), \quad (5)$$

де ЗК – залучений капітал; ВК – власний капітал.

Оскільки у формулі (5) використовується комплексна складова залученого капіталу, то, у відсотковому значенні заданих у рівнянні перемінних, можна одразу спостерігати, який вплив здійснить зміна кожного із факторів, що входять в DC, на показник фінансової незалежності підприємства, а отже і на його фінансовий стан. Це дуже важливо, оскільки стабільність фінансового стану підприємства є одним із найвагоміших показників, за яким вирішується надання кредитів комерційними та державними установами [25]. У цій моделі до залученого капіталу ми відносимо лише ті фінансові ресурси, які через визначений термін необхідно повернути з відсотками, без них (лише тіло кредиту чи займу) чи у вигляді відсотка від прибутку, і не відносимо краудфандинг та фандрейзинг, оскільки перший діє на основі безоплатності, а фандрейзинг пропонується використовувати лише для залучення фінансового мецената чи донора, які також діють на засадах безоплатності.

Оскільки показник «залучений капітал» є багатofакторною складовою моделлю фінансового забезпечення інноваційної діяльності малого підприємства, то його можна представити у вигляді такої залежності:

$$3K = f(3K_1; 3K_2) \quad (6)$$

де $3K_1$ – об’єктивний залучений капітал, який надається на умовах повернення через визначений термін, з відсотками (або безвідсотково) за його користування;

де $3K_2$ – залучений капітал, який надається з метою підтримки проекту, без його повернення в майбутньому.

Відобразимо у формулах (7) та (8) складові обох варіантів можливого зовнішнього капіталу:

$$3K_1 = f(ДП; ІФ; БА; КБ) \quad (7)$$

де ДП – державні програми підтримки інновацій;

ІФ – партнерство з різноманітними інноваційними фондами;

БА – партнерство з бізнес-ангелами; КБ – кредити банків.

$$3K_2 = f(ФД; К; ФЧ) \quad (8)$$

де $\Phi Д$ – фандрайзинг; $К$ – краудфандинг; $\Phi Ч$ – франчайзинг.

Також виразимо у вигляді функціональної залежності показник власного капітал щодо забезпечення інноваційної діяльності малого підприємства:

$$BK = f(VPK; L; PP) \quad (9)$$

де VPK – власний початковий капітал;

L – надання ліцензій зацікавленим сторонам;

PP – реінвестування частини прибутку.

Враховуючи вирази (6)-(9), залежність (5) набуває такого фінального вигляду:

$$\Phi ЗІМП = f(ДП; ІФ; БА; КБ; \Phi Д; К; \Phi Ч; VPK; L; PP) \quad (10)$$

Так як фактори, що входять у рівняння (10) є рівнозначними за можливістю їх залучення і в цій моделі не враховуються мультиплікаційний та синергійний ефекти, а також ігнорується фактор часу у вигляді дисконтного множника, то будемо вважати модель статичною, а не динамічною.

Для спрощення практичного застосування, враховуючи вищенаведене, в якості прикладу розглянемо варіант лінійної залежності для розробленої багатофакторної моделі:

$$\Phi ЗІМП = ДП + ІФ + БА + КБ + \Phi Д + К + \Phi Ч + VPK + L + PP \quad (11)$$

Таким чином, розроблена модель фінансового забезпечення інноваційної діяльності малих підприємств формується із врахуванням десяти факторів, які входять у співвідношення (10). Для практичного застосування можна також використовувати оцінку (11), яка має обмеженіше коло застосувань, але є простішою при розрахунках.

Отже, однією з головних причин низького рівня інноваційної активності українських малих підприємств є недостатній рівень фінансового забезпечення інноваційної діяльності загалом та вкрай низький рівень її державного фінансування.

Основним джерелом фінансування інновацій в Україні залишаються власні кошти підприємств, які займають більше

половини всіх витрат, спрямованих на інноваційну діяльність. Враховуючи, що більшість вітчизняних підприємств сьогодні працює збитково, а ті, що отримують прибуток, не поспішають ним ризикувати, адже інноваціям притаманний високий рівень ризику, стає зрозумілою причина низької активності інноваційної діяльності вітчизняних підприємств.

Однак для забезпечення стійкого економічного розвитку Українській державі необхідно, за прикладом розвинутих країн, створювати належні умови для прискорення інноваційних розробок, впровадження на підприємствах технологічних нововведень, підвищення інноваційної активності підприємств малого та середнього підприємництва, а саме:

- варто швидшими темпами удосконалювати законодавчу базу регулювання інвестиційної діяльності в інноваційній сфері, підвищувати рівень захисту прав власності та вести активну боротьбу з корупцією у сфері економічної діяльності;

- необхідно розвивати інноваційну інфраструктуру, яка сьогодні не охоплює системно і комплексно всі ланки та етапи інноваційного процесу, особливо на рівні суб'єктів господарювання;

- для підвищення ефективності інноваційної діяльності потрібне залучення значних грошових ресурсів та інтелектуальних ресурсів. Так як фінансовий детермінант є головним чинником активізації інноваційної діяльності, тому, зважаючи на те, що в нинішній складній економічній ситуації українському уряду важко відшукати додаткові фінансові ресурси, його увага має бути сконцентрована на проведенні ретельної ревізії витрат державних фінансів з тим, щоб сфера державних фінансів стала для інноваційної галузі пріоритетною. Адже досі основними джерелами фінансування інновацій залишаються власні кошти підприємств і організацій, а не кредити, гранти та венчурне фінансування тощо, як у розвинених країнах;

- забезпечити бюджетну підтримку, насамперед, підприємствам, що займаються перспективними науковими дослідженнями, зокрема вона повинна спрямовуватися у сфери, пов'язані з п'ятим, а особливо шостим, технологічними укладами, а також на модернізацію на основі використання сучасних досягнень науки і техніки традиційних та високотехнологічних

для України економічних секторів, як то космічної галузі, ядерної енергетики, аграрного сектора.

– також необхідно, незважаючи на нинішню складну економічну і політичну ситуацію в Україні, значні грошові витрати, на які уряд змушений йти, щоб збільшити фінансування українських Збройних сил, відшукати можливості для стимулюючих заходів і у податковій сфері, які дадуть змогу бізнесу накопичувати фінансові ресурси для здійснення інноваційної діяльності. Тут необхідно відзначити, що у цьому напрямі, за прикладом КНР, певні кроки в Україні починають здійснюватися. Так, на засіданні уряду 19 жовтня 2016 р. прийнято постанову, згідно з якою наукові установи звільняються за результатами своєї фінансово-господарської діяльності від сплати частини прибутку до загального фонду Державного бюджету. Чистий прибуток (дохід), отриманий за результатами фінансово-господарської діяльності, у повному обсязі залишатиметься у розпорядженні наукових установ та науково-технологічних комплексів, які мають 50% чистого прибутку від своєї діяльності спрямовувати на фінансування інновацій. Це рішення уряду України продиктовано змінами, які впроваджує у життя прийнятий раніше закон «Про наукову і науково-технічну діяльність»;

– оскільки комерційні банки неохоче надають кредити інноваційно активним бізнесам (це стосується не лише банків в Україні, але й загалом у світі), позаяк такі фірми часто не мають необхідної заставної бази, до того ж нині український банківський сектор вкрай обмежений у ресурсах для здійснення довготермінового кредитування інноваційної діяльності, то одним з найважливіших напрямів уряду України має стати створення умов для розвитку партнерства як з українськими, так і закордонними бізнес-ангелами та широкого використання венчурного фінансування, як альтернативного джерела фінансування інноваційної діяльності.

Отже, швидке вирішення проблем нормативно-правового забезпечення ефективної інноваційної діяльності малих підприємств в Україні створить необхідні умови для активізації їх інноваційної діяльності. А використання запропонованої багатофакторної моделі, яка, на відміну від існуючих, враховує основні фактори, що мають чіткий фінансовий вимір, дозволить відшукати необхідне малим підприємствам фінансове

забезпечення для реалізації своїх інноваційних проєктів, особливо на початковому етапі їх функціонування. Це вимагає задіяння цілого комплексу позитивних факторів та втіленню в життя стратегії ефективного інноваційного розвитку економіки сучасної європейської України.

Список джерел

1. Келле В.Ж. Государство в сфере инноваций / В.Ж. Келле // Свободная мысль-XXI. – 2002. – № 9. – С.43-55.

2. Дагаев А. Механизмы венчурного (рискового) финансирования: мировой опыт и перспективы развития в России / А. Дагаев// [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.innovation.ru>

3. Варналій З.С. Конкурентоспроможність національної економіки: проблеми та пріоритети інноваційного забезпечення: Монографія / З.С. Варналій, О.П. Гармашова. – К. : Знання України, 2013. – 387 с.

4. Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>

5. Угода між Україною і Європейським Союзом про участь України у Рамковій програмі Європейського Союзу з наукових досліджень та інновацій «Горизонт 2020»// Офіційний вісник України від 15.09.2015, №71, / № 63, 2015, ст. 2081 /, стор. 45, стаття 2346.

6. Капіца Ю. М. Законодавство України та Європейського Союзу у сфері інноваційної діяльності: інтеграційні виклики для України / Ю. М. Капіца // Проблеми та перспективи розвитку інноваційної діяльності в Україні : VIII Міжнародний бізнес-форум (Київ, 19 березня 2015 р.); відп. ред. А. А. Мазаракі. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2015. – 272 с. – С. 118.

7. Zianko V. V. Model of financial support for innovative activities of small enterprises / V. V. Zianko, L.O. Nikiforova, Dong Xinying // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Економіка». – 2017. № 2 (50).

8. Зянько В. В. Інноваційний розвиток малих підприємств в Україні: досвід Китаю / В. В. Зянько, Дун Сіньїн // Міжнародна науково-практична конференція «Китай – Україна: напрямок стратегічного партнерства» (15-17 грудня 2016 р.).

9. Укрінформ, мультимедійна платформа іномовлення України від 07.07.2016. – [Електронний ресурс], режим доступу:

<http://www.ukrinform.ua/rubric-technology/2021364-kitaj-zaplanuvav-do-2050-roku-stati-providnou-naukovotehnicnoi-derzavou.html>

10. Worldfactbook2011 : China [Електронний ресурс] // Central Intelligence Agency. – Режим доступу: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ch.html>

12. Малий бізнес: закордонний досвід [Електронний ресурс] / Національний інститут системних досліджень проблем підприємництва. – Режим доступу: nissse/business/article/article_1141.html.

13. What the ‘Chart of Doom’ is saying about a global recession [Електронний ресурс] // MarketWatch. – Режим доступу: <http://www.marketwatch.com/>

14. Інновації в Україні: Європейський досвід та рекомендації для України. – Том 3. – Інновації в Україні: пропозиції до політичних заходів. Остаточний варіант (проект від 19.10.2011). – К. : Фенікс, 2011. – 76с.

15. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

16. Зянько В.В. Сутність та джерела фінансового забезпечення інноваційної діяльності малих підприємств / В.В. Зянько, Стасюк Н.Л., Дун Сіньюн // Вісник Вінницького політехнічного інституту. – 2015. – № 4 – С. 57-62.

17. Опарін В. М. Фінанси (Загальна теорія): Навч. посібник. – 2-ге вид., доп. і перероб. – К.: КНЕУ, 2002. – 240 с.

18. Фінанси: Підручник / За ред. С.І. Юрій, В.М. Федосова. – К.: Знання, 2008. – 611 с.

19. Возняк Г.В. Інноваційна діяльність промислових підприємств та способи її фінансування в Україні : моногр. / Г.В. Возняк, А.Я. Кузнєцова. – К. : УБС НБУ, 2007. – 183 с.

20. Лагутіна К. Фінансовий механізм інноваційної діяльності у корпоративному секторі економіки України / К. Лагутіна // Вісник київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – Київ : ВПЦ «Київський університет». – Вип. 112. – 2009. – С.27-29.

21. Крупка М.І. Фінансово-кредитний механізм інноваційного розвитку економіки України. – Автореферат дис. доктора екон. наук 08.04.01 –Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – Київ, 2002. – 26 с.

22. Комеліна О.В. Науково-методологічні основи формування інноваційно-інвестиційного механізму соціально-економічного розвитку регіонів України. – Автореферат дис. доктора екон. наук

08.00.05 – Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка Міністерства освіти і науки України. – Полтава – 2010. – 43 с.

23. Нікіфорова Л.О. Модель механізму адаптації мігруючого людського капіталу для інноваційно-інвестиційних привабливих країн / Нікіфорова Л.О., Джокуш Т.О., Лю Ліцзянь // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство – 2016. – № 10. – С. 39-44.

24. Зянько В.В. Суперечності розвитку інноваційного підприємництва в Україні та його фінансове забезпечення / В.В. Зянько // Світові тенденції та перспективи розвитку фінансової системи України: зб. матер. XI Міжн. наук.-практ. конф., 30-31 жовтня 2014р. / КНУ імені Тараса Шевченка. – К., 2014. – С.26-29.

25. Лучко М. Р. Фінансовий аналіз. Навчальний посібник / М. Р. Лучко, С. М. Жукевич, А. І. Фаріон – Тернопіль: ТНЕУ. – 2016. – 304с.

26. Розвиток фінтеху в Україні [Електронний ресурс], режим доступу: <https://moneyveo.ua/ru/news/fintech-v-ukraine/>

27. Дорохіна А. Бізнес-інкубатори, бізнес-ангели, краудфандінг: як знайти гроші на розвиток бізнесу з нуля? / А. Дорохіна // [Електронний ресурс], режим доступу: <http://news.finance.ua/ua/news-/376065/biznes-inkubatory-biznes-angely-kraudfanding-yak-znajty-groshi-na-rozvytok-biznesu-z-nulya>

28. Вікіпедія – вільна енциклопедія [Електронний ресурс], режим доступу: <https://uk.wikipedia.org>

29. Александрова Л. Бізнес-ангели інвестиційних проєктів / Л. Александрова // [Електронний ресурс], режим доступу: http://www.ufin.com.ua/analit_mat/sdu/108.htm

30. Hadzima J. All Financing Sources Are Not Equal / Joe Hadzima // Boston Business Journal [Електронний ресурс], режим доступу: <http://web.mit.edu/e-club/hadzima/all-financing-sources-are-not-equal.html>

31. Loewen J. B. Money Magnet: How to Attract Investors to Your Business / J. B. Loewen – John Wiley & Sons. – 2011. – 288 p.

32. William R. Kerr, Josh Lerner, and Antoinette Schoar. The Consequences of Entrepreneurial Finance: A Regression Discontinuity Analysis – HBS Working Knowledge. [Електронний ресурс], режим доступу: <http://hbswk.hbs.edu/item/the-consequences-of-entrepreneurial-finance-a-regression-discontinuity-analysis>

© Зянько В.В., Нікіфорова Л.О., Дун Сіньїн, 2017

ЗМІСТ ТА АВТОРСЬКИЙ КОЛЕКТИВ

ПЕРЕДМОВА	3
РОЗДІЛ 1. РОЛЬ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ	5
1.1 Процес глобалізації економіки: ознаки та прояви	5
Довгаль Олена Валеріївна – к.е.н., доцент, Миколаївський національний аграрний університет	
1.2 Державне регулювання автотранспортної галузі України: форми, методи, моделі	15
Демчук Наталія Іванівна – д.е.н., професор, Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет	
1.3 Державна інноваційно-інвестиційна політика активізації діяльності підприємств у системі програмного управління сталим розвитком	25
Шевців Анна Богданівна - аспірант, Львівський національний університет імені Івана Франка	
1.4 Інновації як основа забезпечення конкурентоспроможності	40
Якименко-Терещенко Наталія Василівна – д.е.н., професор, Пронкіна Лора Іллівна – к.е.н., доцент, Гавриш Ольга Миколаївна – к.е.н., Харківський торговельно-економічний інститут КНТЕУ	
1.5 Нормативно-правові та фінансові засади забезпечення ефективної інноваційної діяльності малих підприємств	52
Зянько Віталій Володимирович - д.е.н., професор, Нікіфорова Лілія Олександрівна - к.е.н., доцент, Дун Сіньїн - аспірант, Вінницький національний технічний університет	

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

КОЛЕКТИВНА МОНОГРАФІЯ

(українською та російською мовами)

Головні редактори:

Савчук Лариса Миколаївна, канд. екон. наук, професор,

Національна металургійна академія України

Бандоріна Лілія Миколаївна, канд. екон. наук, доцент,

Національна металургійна академія України,

Відповідальна за випуск: Вишнякова І.В.,

канд. екон. наук, доцент

Підписано до друку 9.11.2017 р. Формат 60x84 1/16.

Ум. друк. арк. 27,43. Тираж 300 пр. Зам. № 90.

Видавництво «Пороги»,

49000, м. Дніпро, пр-кт Дмитра Яворницького, 60.

Свідоцтво суб`єкта видавничої справи

серія ДК № 7 від 21.02.2000 р.

ISBN 978-617-518-352-6